

Dva typy výplatnej automatovej známky „Slovenská pošta“

Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR vydalo prvú slovenskú automatovú známku na Deň poštovej známky a filatelie 18. decembra 2001. Znáмка vyšla s ročným oneskorením, termín jej vydania bol viackrát menený, zmenený bol i subjekt, ktorý ju mal pripraviť. Znáмку, u ktorej do poslednej chvíle panovali pochybnosti o jej vydaní nakoniec zrealizovalo Riadiateľstvo pôšt Bratislava, Odštepny závod Slovenskej pošty, š. p.

Pre mnohých bolo sklamaním odstúpenie od pôvodného návrhu, ktorý bol prezentovaný v časopise Zberateľ a predčasne i v špecializovanom katalógu ZSF [1], [2]. Príčinou bola zmena automatu (z francúzskeho na nemecký) a tým aj súvisiacich parametrov (formát známky, umiestnenie nominálnej hodnoty). Autorom výtvarného návrhu vydanéj známky je akademický maliar Miroslav Cipár. Znáмка predstavuje štylizovanú listovú obálku s logom Slovenskej pošty š. p. Keďže ide o výplatnú známku, jej tlač nie je ukončená.

Automat i tlač automatových známok zabezpečovala dodávateľsky firma LIBRA s. r. o. Typ automatu, ktorý zakúpila Slovenská pošta š. p. je NAGLER - N 714 (výrobca Nagler Automaten Technik GmbH, SRN). Tento automat nevydáva potvrdenku na zakúpenú známku a prijíma a vydáva iba mince. Nominálnu hodnotu tlačí špeciálnym čiernym atramentom 24-ihličková tlačiareň. Rozmery automatu sú 400 x 500 x 235 mm, elektrické napájanie 230 V. Umiestnený je na podstavci v listovej hale poštového úradu Bratislava 1 na Námestí SNP č. 35. Automat umožňuje nastaviť osem nominálnych hodnôt z rozsahu 0,1 až 99,9 Sk, v súčasnosti sú to hodnoty 5,50, 6, 7, 9, 10, 12, 13 a 14 Sk. Prehľad ich **poštovej upotrebitel'nosti** uvádzame v tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1

Hodnota	Poplatok vo vnútroštátnom styku	Poplatok v medzinárodnom styku
5,50 Sk	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za lístok do 20 g	-
6 Sk	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za list do 20 g• Výplatné za tlačivo do 50 g• Príplatok za službu „Doručenka“	-
7 Sk	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za list do 50 g• Výplatné za tlačivo do 100 g• Príplatok za službu „Prioritne“ (do 31.12.2001)• Príplatok za službu „Dobierka“	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za lístok do 20 g do susedných krajín
9 Sk	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za tlačivo do 250 g• Príplatok za službu „Doporučene“ (do 31.12.2001)• Príplatok za službu „Doporučene - normál“ (od 1.1.2002)	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za lístok do 20 g do ostatných krajín Európy• Výplatné za lístok do 20 g do ostatných krajín sveta pozemne
10 Sk	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za list 1. triedy (od 1.1.2002)	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za list do 20 g do susedných krajín• Výplatné za lístok 1. triedy do 20 g do susedných krajín• Výplatné za aerogram• Príplatok za službu „Do vlastných rúk“ do niektorých krajín
12 Sk	-	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za lístok do 20 g do ostatných krajín sveta letecky
13 Sk	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za list do 500 g	-
14 Sk	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za tlačivo do 750 g	<ul style="list-style-type: none">• Výplatné za list do 20 g do ostatných krajín Európy• Výplatné za list do 20 g do ostatných krajín sveta pozemne

Rozmery známky sú 43 x 25,5 mm. Znáмки sú v automate uložené vo zvitku, v ktorom je 2000 kusov známok, spojených nad sebou. Na hornom a dolnom vodorovnom okraji majú známky po dva perforačné otvory priemeru 2,5 mm, slúžiace na posuv zvitku. Znáмка nie je „samolepka“ ale má obvyklý lep. Automat vydáva len jednotlivé známky, ktoré odstriháva v strede perforačných otvorov.

Návštevníkov filatelickej výstavy „Slovensko 2002“ Slovenská pošta, š. p. príjemne prekvapila umiestnením automatu vo výstavných priestoroch Slovenského národného múzea. Ešte väčším prekvapením však boli samotné automatové známky, výrazne sa odlišujúce od známok dodaných v novinkovej službe. Zistené rozdiely znamenajú, že môžeme hovoriť **o dvoch typoch automatovej známky**.

Obr. 1

Obr. 2

Známky I. typu (obr. č. 1) pochádzajú zo základnej tlače a boli tlačené 5-farebným ofsetom. Žltá, červená a modrá farba znázorňujú kresbu známky (kontúry loga sú vykreslené modrou farbou), čiernou farbou je vytlačený nápis „SLOVENSKO“ a luminiscenčnou farbou (viditeľnou pod UV-lampou) je v pruhu pre nominálnu hodnotu natlačená ochranná podtlač tvorená tromi oválnymi gilošovými obrazcami. Vodorovné okraje známok majú čiarkový priesek rozmeru 9. Papier je opticky zjasnený a má matný lep. Základnú tlač bianco známok vytlačila nemecká firma J. Granderath GmbH. Podľa oznámenia OZ RP Bratislava bol náklad základnej tlače 150 000 kusov a pre vysoký záujem filatelistov bol spotrebovaný. Zaujímavá je aj nasledujúca informácia OZ RP Bratislava: „Pôvodné objednávky odberateľov prekročili celkový počet dodaných kusov známok, preto museli byť krátené“.

Známky II. typu (obr. č. 2) pochádzajú z dotlače a boli tlačené 4-farebnou hĺbkotlačou. Oranžovou a modrou farbou je znázornená kresba známky, čiernou farbou je vytlačený nápis „SLOVENSKO“ i kontúry loga, luminiscenčnou farbou je natlačená ochranná podtlač tvorená piatimi vlnovkami. Modrá farba má trochu tmavší odtieň. Známky nemajú priesek. Papier je bez optických prísad a má pololesklý lep. Podľa oznámenia OZ RP Bratislava dotlač vytlačila firma Walsall security printers z Veľkej Británie (nemecká firma J. Granderath GmbH už v súčasnosti tlač známok pre tento typ automatu nerealizuje a preto firma LIBRA s. r. o. bola nútená hľadať iného výrobcu). Známkový papier dodala firma Tullis Russell Coaters. Náklad dotlače je 300 000 kusov. Prvý zvitok z dotlače bol do automatu vložený 3. júla 2002.

Podľa oznámenia o vydaní mala byť automatová známka vytlačená na špeciálny ceninový papier, ale o papieri použitom v základnej tlači sa to povedať nedá. Tu je jediným ochranným prvkom luminiscenčná podtlač, ktorá plní dve funkcie. Jednak jej prítomnosť je znakom pravosti známky a po druhé signalizuje pokusy o zmenu vytlačenej nominálnej hodnoty známky (napr. pri gumovaní sa rozmaže). Na opticky zjasnenom papieri základnej tlače je ochranná podtlač aj pod UV-lampou veľmi zle viditeľná.

Bohužiaľ, nemáme žiadne informácie o tlačovej forme automatovej známky a to ani jej základnej tlače ani dotlače. Nepochodili sme ani v Poštovom múzeu v Banskej Bystrici - k tejto automatovej známke nemá žiadne archívne materiály! U oboch nákladov sme však vykonali experiment, ktorý priniesol niektoré poznatky. Vytlačili sme tri desiatky známok za sebou, každú sme označili poradovým číslom a hľadali sme doskové vady. U známok z dotlače sme nezistili žiadnu odchýlku (!!!) ale u známok zo základnej tlače, sme zistili opakovanie vád na každej dvanástej známke. To by mohlo znamenať, že počet známok v prípravnej zostave známok základnej tlače bol 12 „nad sebou“ a zvislý „rozmer“ tlačovej formy bol násobkom čísla 12.

Na niektorých známkach základnej tlače sa vyskytujú zvislé čiarky v čiernej farbe. Nachádzajú sa na okraji bielych pásov - vľavo hore, vľavo dole, vpravo hore alebo vpravo dole (obr. č. 3). Pravdepodobne ide o oddeľovacie značky pre správne navedenie rezacích kotúčov pri delení zvitkov. Znáмка s čiarkami na obidvoch stranách nebola predložená. Hypoteticky teda môžeme predpokladať, že na tlačovej forme boli dva zvitky vedľa seba a oddeľovacie značky slúžili pre odrezanie okrajov. V tabuľkách č. 2 a č. 3 sú uvedené doskové vady známok I. typu. Známkam s oddeľovacími značkami sme prideliť poradové číslo 1 a 12. Bohužiaľ, sled doskových vád u základnej tlače máme overený iba zo zvitku s čiarkami na ľavej strane známky. Preto nie je zoznam doskových vád v tabuľke č. 3, týkajúcej sa „pravého“ zvitku kompletný. Ak existuje zberateľ, ktorý urobil podobný výskum s „pravým“ zvitkom základnej tlače, radi jeho poznatky uverejníme. Keďže však ide o ofsetovú tlač, treba výskyt doskových vád brať s určitou rezervou, pretože ich náhodný a premenlivý výskyt je pre ofset príznačný. Aj niektoré uvedené vady sa vyskytujú len v časti nákladu.

Obr. 3

Tabuľka č. 2

Známka	Doskové vady známok I. typu z „ľavého“ zvitku
1.	<ul style="list-style-type: none"> • zvislá čierna čiarka na ľavom okraji horného bieleho pásu (môže byť odrezaná) • čierna škvrna a čierny bod v pravom hornom rohu známky vo zvislom žltom pásu (pri posune čiernej farby môžu byť od odrezané a umiestnené v spodnej časti 12. známky) • modrá škvrna v modrom poli nad písmenami „SL“ nápisu „SLOVENSKO“
2.	<ul style="list-style-type: none"> • červený bod na hornom okraji známky v úrovni písmena „E“ nápisu „SLOVENSKO“ • červený bod nad písmenami „SK“ nápisu „SLOVENSKO“
3.	<ul style="list-style-type: none"> • červený bod na hornom okraji známky v úrovni písmena „V“ nápisu „SLOVENSKO“ • červené body nad písmenami „OV“ nápisu „SLOVENSKO“
4.	<ul style="list-style-type: none"> • červené body v tvare šikmej čiarky nad prvým písmenom „O“ nápisu „SLOVENSKO“
5.	<ul style="list-style-type: none"> • krátka modrá čiarka nad druhým písmenom „O“ nápisu „SLOVENSKO“
6.	<ul style="list-style-type: none"> • červená škvrna nad logom Slovenskej pošty • biely bod v žltom oblúku nad písmenami „OV“ nápisu „SLOVENSKO“ • modrý bod v modrom poli nad písmenom „N“ nápisu „SLOVENSKO“ • modrý bod v modrom poli vľavo hore od loga Slovenskej pošty
7.	<ul style="list-style-type: none"> • modrý bod v modrom poli pod hodnotou v úrovni písmena „V“ nápisu „SLOVENSKO“ • modrý bod v modrom poli pod písmenom „V“ nápisu „SLOVENSKO“ • modrá škvrna v modrom poli vľavo dole od loga Slovenskej pošty
8.	<ul style="list-style-type: none"> • modrý bod tesne nad logom Slovenskej pošty • modrý bod v modrom poli nad prvým písmenom „S“ nápisu „SLOVENSKO“
9.	<ul style="list-style-type: none"> • červený bod pod písmenom „L“ nápisu „SLOVENSKO“ • červený bod v logu Slovenskej pošty nad trúbkou • červený bod pod logom Slovenskej pošty
10.	<ul style="list-style-type: none"> • modrý bod na pravom okraji v modrom poli pod riadkom s nominálnou hodnotou • biely krúžok v červenej farbe v žltom oblúku nad písmenami „NS“ nápisu „SLOVENSKO“
11.	<ul style="list-style-type: none"> • červený bod nad prvým písmenom „O“ nápisu „SLOVENSKO“
12.	<ul style="list-style-type: none"> • zvislá čierna čiarka na ľavom okraji dolného bieleho pásu (môže byť odrezaná) • biely bod v červenej farbe v žltom oblúku nad písmenami „VE“ nápisu „SLOVENSKO“

Tabuľka č. 3

Známka	Doskové vady známkov I. typu z „pravého“ zvitku
1.	<ul style="list-style-type: none"> • zvislá čierna čiarka na pravom okraji horného bieleho pásu (môže byť odrezaná) • modrý bod v modrom poli nad písmenom „N“ nápisu „SLOVENSKO“ • modrá škvŕna a modrý bod v modrom poli nad písmenami „SK“ nápisu „SLOVENSKO“
12.	<ul style="list-style-type: none"> • zvislá čierna čiarka na pravom okraji dolného bieleho pásu (môže byť odrezaná) • červený bod v modrom poli nad písmenom „L“ nápisu „SLOVENSKO“

Ďalšie, polohovo neurčené doskové vady známkov I. typu sú:

- biely krúžok v modrom poli vľavo hore od loga Slovenskej pošty,
- biely krúžok v modrom poli nad písmenami „SL“ nápisu „SLOVENSKO“,
- modrý bod tesne pod nominálnou hodnotou v úrovni písmen „VE“ nápisu „SLOVENSKO“,
- krátka vodorovná modrá čiarka v modrom poli pod písmenom „V“ nápisu „SLOVENSKO“.

Na známkach základnej tlače (I. typu) sa vyskytujú aj niektoré **výrobné vady**: malé posuny farieb (obr. č. 4), zvislé posuny čiernej farby voči kresbe (obr. č. 5) a rozdiely v sýtosti tlače nominálnej hodnoty (svetlá alebo tmavá, obr. č. 6). Spomenúť treba ponuku predaja bianco známkov bez vytlačenej nominálnej hodnoty [11], zrejme I. typu. U známkov z dotlače (II. typu) zatiaľ neboli zistené žiadne výrobné vady. **Pri celkovom hodnotení kvality tlače vzniká dojem, akoby známky základnej tlače boli skúšobnými tlačami, určenými na testovanie automatu.**

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

Nezmyselné nominálne hodnoty, prípadne iné znaky, tlačené namiesto nominálnej hodnoty a ďalšie podobné „kiksy“ spôsobené poruchou automatu alebo jeho programového vybavenia, aké sú známe u českých známkov z francúzskeho automatu u týchto známkov neboli zistené.

Bohužiaľ, **počet automatov** (jeden na celé Slovensko!) **a jeho umiestnenie** (schovaný vnútri budovy a dostupný len počas pracovnej doby) **svedčí o nepochopení zmyslu automatových známkov**. Skúsme našu situáciu porovnať so zahraničím - napr. s Českou republikou, s ktorou máme rovnakú východiskovú pozíciu a kde majú v zavádzaní automatových známkov iba dvojiročný náskok. Automat mali najprv len v dvoch mestách (v Prahe dva automaty, v Brne je-

den), teraz je v ďalších troch mestách (Karlove Vary, Opava a Ústí nad Labem) a plánuje sa jeho rozšírenie do ďalších miest. Tomu by zodpovedalo u nás umiestniť ďalšie automaty aspoň v ďalších dvoch-troch mestách (napr. Košice, Banská Bystrica, Žilina). Ďalšiemu rozšíreniu by mala predchádzať vysvetľovacia kampaň pre širokú verejnosť (robiť ju kvôli jednému automatu je nezmysel).

Skutočnosť, že automat je „mobilný“ a dostal sa z pošty Bratislava 1 dočasne aj na petržalskú poštu Bratislava 5 a na výstavu „Slovensko 2002“ je hodná pochvaly. Dúfame, že sa dostane aj na mimobratislavské miesta. Uvedomujeme si ekonomické pozadie zavádzania automatov a takto by prvý automat mohol „zarobiť“ na ďalší.

Ďalším námetom pre vydavateľa je **vydanie príležitostných automatových známok s atraktívnejším výtvarným riešením**. To by si vyžiadalo zmenu umiestnenia nominálnej hodnoty, ktorá na terajšom vydaní vyplňuje hlavný priestor známky (nevieme však, či automat takú pružnú zmenu polohy umožňuje).

Automatová známka teda už máme. Jeden košický filatelista jej hneď dal tvaru zodpovedajúcu prezývku „žiletka“. Na informačnej vložke FDC uviedla námestníčka pre prevádzku OZ RP Bratislava V. Juriková, že „hlavným cieľom predajného automatu je odbremeniť zákazníka od čakania v dlhom rade pre podanie jedného či dvoch štandardných listov“. Nám pripadá takto definovaný cieľ prinízky a **zmysel automatových známok a predajných automatov vidíme v zabezpečení nepretržitej dostupnosti poštových známok pre verejnosť** (predsa zásielku možno podať kedykoľvek v hodením do schránky). Naplnilo sa vydaním slovenskej automatovej známky toto jej poslanie? Odpoveď znie, bohužiaľ, „nie“. „Žiletka“ žiadny „ostrý rez“ vo vyplácaní poštových zásielok na Slovensku neurobila. Za súčasných podmienok ani neurobí. Podľa našich skúseností automat využívajú takmer výlučne len filatelisti a počet zásielok frankovaných automatovými známkami je minimálny. Zatiaľ to vyzerá tak, že síce vydanie automatovej známky je zachytením svetového trendu, ale v slovenských podmienkach ide znovu iba o „produkt“ (rozumej „atrakciu“) pre filatelistov. Právý účel automatovej známky je niekde úplne inde...

Poznatkami o doskových vadách prispel pán A. Szaló z Trnavy.

gerec.miro@pobox.sk

Literatúra:

- [1] Zberateľ 2000/11/1. strana obálky (oznam o príprave vydania)
- [2] ZSF: Katalóg poštových známok Slovensko 1939-1945 a 1993-2000, Bratislava 2000
- [3] vkn: Februárové vydania, Zberateľ 2001/2/2
- [4] vkn: Na margo očakávaných prvých slovenských automatových známok, Zberateľ 2001/5/2
- [5] (lif+dva): Automatová známka, Spravodajca ZSF 2001/2/15
- [6] (R): Automatová poštová známka, Zberateľ 2001/9/6
- [7] Štefan Plško: Vajatala hora - porodila myš, Zberateľ 2001/10/25
- [8] vkn: Prvá slovenská automatová poštová známka, Zberateľ 2001/11/3, farebné vyobrazenie na 1. str. obálky
- [9] Zberateľ 2001/12/2 (oznam o vydaní známky)
- [10] Zberateľ 2002/1/2 (oznam o vydaní FDC a materiálov vydaných OZ RP Bratislava)
- [11] Zberateľ 2002/1/40 (inzerát zásielkovej služby St. Anthony)
- [12] Miroslav Langhammer: První slovenská automatová známka, Filatelie 2002/2/30
- [13] Informačná vložka FDC

Poznámka: publikované v časopise Zberateľ, ročník VIII, 2002, číslo 10, strana 10